

УДК 258.365.58:25

**О.В. Ульяновченко, д-р екон. наук, професор
член-кореспондент НААН**

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Н.В. Прозорова, канд. екон. наук, с.н.с.

Державна дослідна станція птахівництва НААН України

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Світова економіка характеризується кардинальними змінами у визначенні напрямів економічного прогресу. Сучасна стратегія розвитку економіки Україні потребує вирішення не тільки нагальних проблем, але й формування механізму інноваційно-інвестиційного розвитку, що дозволить відновити економічну стабільність та надасть потужні можливості для підвищення ефективності функціонування національних суб'єктів господарювання в умовах нестабільного економічного середовища. З метою стабілізації економічного становища необхідно забезпечити пріоритетний розвиток виробничого сектору економіки і, насамперед, високопродуктивних і конкурентоспроможних галузей виробництва. Стратегія інноваційно-інвестиційного розвитку економіки та інформаційного суспільства вимагає

зусиль по створенню сприятливих умов для здійснення науково-технічної та інноваційної діяльності. Це вимагає законодавчих зусиль не лише на рівні реалізації інноваційно-інвестиційної стратегії соціально-економічної політики держави через прийняття і виконання прогнозів та програм соціально-економічного розвитку, цільових економічних та науково-технічних програм, а також і на рівні створення правового для міжнародного співробітництва по вирішенню найактуальніших питань розвитку суспільства, формуванню відповідних організаційних механізмів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням теоретичних і практичних аспектів управління інноваційно-інвестиційним розвитком присвячені наукові дослідження відомих українських і зарубіжних учених. Методологічні та прикладні питання регулювання інвестиційно-інноваційних процесів є об'єктом наукового інтересу вітчизняних економістів: М.Бутка, В. Будкіна, В. Геєця, А. Гальчинського, С. Козьменко, В. Кузьменка, І. Макаренко, В. Онищенко, Л. Семіва, В. Семиноженка, О. Трофімчука, М. Чумаченка та ін. Однак, визнаючи безперечні досягнення вищенаведених науковців, слід наголосити на необхідності визначення напрямів формування інноваційно-інвестиційного розвитку національної економіки.

Формулювання цілей статті. Обґрунтування теоретичних підходів до визначення пріоритетних напрямів інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України.

Виклад основного матеріалу досліджень. Сучасний стан та перспективи вітчизняної економіки потребують реалізації стратегії випереджаючого розвитку економіки на основі активізації інноваційних чинників. Тому, в основу соціально-економічного розвитку економічно розвинених країн покладено інноваційно-інвестиційну стратегію розвитку. Інноваційно-інвестиційна стратегія розвитку основана на відродженні продуктивних сил країни, що базується на використанні високих технологій та сприяють створенню конкурентоздатної продукції для зовнішнього ринку. В умовах глобалізації процесів економічного розвитку країн підвищення конкурентоспроможності економіки через інноваційність має стратегічне значення. За Глобальним індексом конкурентоспроможності в 2012-2014 рр. Україна посідає 89 місце серед 133 країн. В 2010 р. вона була 72 серед 134 країн [4].

В Україні держава здійснює регулювання інноваційно-інвестиційною діяльністю через реалізацію відповідної політики, яка включає сукупність законодавчих та нормативних актів і заходів, що мають забезпечити створення сприятливого інноваційного клімату у державі. Інноваційно-інвестиційна політика є складовою частиною соціально-економічної

політики. Вона повинна об'єднувати загальними завданнями науку, техніку, виробництво, споживання, фінансову систему, освіту і повинна бути орієнтована на використання інтелектуальних ресурсів, розвиток високотехнологічних виробництв та пріоритетів економіки.

Інноваційно-інвестиційна стратегія розвитку економіки має складний характер і утворена з сукупності елементів, що знаходяться в динамічному взаємозв'язку. Головними з яких є: продукування наукових знань і інновацій; освіта і підвищення кваліфікації; комерціалізація наукових знань і інновацій; використання інновацій; управління і регулювання інноваційного розвитку економіки; фінансове забезпечення перетворень.

Основними передумовами формування інноваційно-інвестиційної стратегії економіки можна визначити на глобальному та на національному рівні (екзо- та ендogenous характеру). Слід також зауважити, що реалізація інноваційного розвитку економічної системи будь-якого рівня стає можливою за умови інвестиційної підтримки (табл. 1). Серед пріоритетних напрямів інноваційного розвитку економіки можна виділити: науково-технічні пріоритети вищого порядку. Основним критерієм їх відбору є відповідність конкретним цілям розвитку суспільства у ближчій і більш віддаленій перспективі; окремі інноваційно-інвестиційні проекти, які пов'язані з вирішенням завдань короткотермінового характеру, але мають велику актуальність для галузі, суб'єктів господарювання.

Основними причинами виникнення проблеми низької інвестиційної активності, а отже і гальмування переходу до стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку, в Україні слід виділити наступні: несприятливий інвестиційний клімат; нерозвиненість інвестиційного ринку та інвестиційної інфраструктури; відсутність дієвих механізмів державного-приватного партнерства в інфраструктурному інвестуванні; неналежна система підготовки програм і проектів для державного інвестування.

Інвестиційний попит, який був одним з основних джерел зростання економіки в першому півріччі 2013 р., у 2014 р. поступово слабшав. За підсумками січня-вересня 2014 р. обсяг валового нагромадження основного капіталу скоротився на 8,7%, тоді як у 2013 р. було досягнуто його зростання на 5,3 %. Отже, негативні тенденції розвитку основних секторів економіки України у 2014 р. супроводжуються наростанням негативних тенденцій в інвестиційній сфері. Якщо у 2013 р., попри помітне уповільнення динаміки економічного зростання, зберігалась доволі висока динаміка інвестицій (загальний обсяг освоєних капітальних інвестицій за

1. Основні етапи формування інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку економіки

ІННОВАЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ		
Глобальні	Національні	
Глобалізація Конкуренція Інтеграційні процеси	природні запаси, виробничо-технологічні потужності, інтелектуальні та науково-технічні ресурси, достатньо розгалужена наукова та освітня мережа	
ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ РОЗВИТКУ		
Економічні	Соціальні	Ринкові
Політичні, міжнародні	Техніко-технологічні	Екологічні
ІНСТРУМЕНТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ		
Пряма фінансова підтримка інноваційних процесів	Фіскальні пільги для інноваторів	Інші правові, інфраструктурні, економічні та політичні інструменти підтримки інновацій
<ul style="list-style-type: none"> - безпосереднє фінансування утворення нових галузей, наукоємних виробництв тощо за рахунок коштів державного бюджету, зокрема на державних підприємствах; - ініціювання створення та фінансування науково-дослідницьких програм, наукових центрів шляхом конкурсного відбору; - надання безпроцентних чи пільгових позик та грантів; - державне замовлення на інноваційні продукти; - компенсація науково-дослідним установам витрат, пов'язаних з налагодженням інформаційного забезпечення (підключення до всесвітньої мережі “Інтернет”, організація передплати зарубіжних видань для бібліотек тощо) 	<ul style="list-style-type: none"> - зниження ставок податку на прибуток підприємств; - податковий кредит інноваційним підприємствам; - зменшення суми прибутку до оподаткування шляхом виключення з нього вартості досліджень чи освоєння нової технології; - звільнення від деяких відрахувань до бюджету; - звільнення від сплати податку на прибуток, який отримано власниками майнових прав інноваційних та венчурних фірм; - відстрочка сплати імпортного мита чи звільнення від його сплати в разі ввезення товарів для реалізації інноваційного проекту; - пільгова амортизація для фірм, визначених як інноваційні 	<ul style="list-style-type: none"> - удосконалення законодавства про авторське право, патентних відносин; - введення системи сертифікації та стандартів, що заохочує споживання інноваційних товарів, товарів харчування високої якості, нових медичних, будівельних, телекомунікаційних, рекреаційних, туристичних, транспортних послуг тощо; - розвиток та підтримка системи освіти в країні; - створення державної інформаційної інфраструктури, розширення доступу до інформаційних мереж та банків даних, бібліотек;- надання державних замовлень підприємствам для гарантування компенсації витрат на фінансування інновацій; - здійснення державного лобіювання інтересів українських виробників інноваційної продукції на міжнародному рівні, застосування відповідного торговельного режиму та регулювання валютних курсів
ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ		
<ul style="list-style-type: none"> - здійснюється прискорення зростання продуктивності факторів виробництва, що важливо за умов дефіцитності принаймні одного з них; - забезпечується прискорення зростання обсягів виробництва; - прискорюються структурні зрушення, сприяння перерозподілу ресурсів на перспективні напрями суспільно-економічного розвитку; - поліпшення статусу країни в глобальній економіці та рівня національної конкурентоспроможності 		

Джерело: удосконалено авторами

2013 р. зріс на 8,3 % порівняно з 2012 р.), то у 2014 р. відбувається поступове згортання інвестиційної діяльності: впродовж січня-вересня 2014 р. обсяг освоєних капітальних інвестицій скоротився на 12,3 % порівняно з відповідним періодом 2013 р. У 2014 р. сферами зростання інвестиційної активності залишались лише промисловість та сільське господарство, які забезпечили половину (49 %) всього обсягу капітальних інвестицій. При цьому помітно змінилась структура інвестування промислового виробництва – суттєво знизилась частка добувної промисловості (з 32,5 % за результатами 9 місяців 2013 р. до 23,3 % у відповідний період 2014 р.) [6]. На формування тенденцій інвестиційної діяльності у 2014 р. суттєвий вплив мали структурні особливості інвестиційного процесу 2013 р., ці особливості полягали у підвищеній інвестиційній активності в сферах будівництва, транспорту, торгівлі і відповідному зростанні їхньої частки в структурі інвестицій 2013 р. Відтак, з урахуванням такої бази порівняння, у 2014 р. обсяги капітальних інвестицій найсуттєвіше зменшились саме у зазначених видах діяльності: у січні-вересні обсяг освоєних капітальних інвестицій в транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність зменшився на 48,7 %; оптову й роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – на 15,5 %; будівництво – на 7,9 %.

Загальне уповільнення економіки і обмежені можливості бюджету обумовили скорочення інвестицій державного сектора в інфраструктурні проекти. Різко скорочено також інвестування в усі галузі соціальної сфери. Державні запозичення, які були основним джерелом фінансування капітальних інвестицій у 2013 р., у 2014 р. спрямовувались переважно на підтримку макроекономічного балансу. Водночас можливості для капітальних інвестицій реального сектора також обмежені високою вартістю кредитних ресурсів і невизначеними перспективами зростання економіки, що змушує приватні компанії відкладати реалізацію інвестиційних проектів на майбутнє [6].

Інвестиційна привабливість економічної системи на світовому ринку також обумовлює успішність формування інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку для країн, які розвиваються. Економіка України характеризується вельми посередніми результатами, а зважаючи на загострення політичних подій у 2014 році, ризики для інвесторів суттєво зросли (табл. 2).

2. Україна у міжнародних рейтингах, 2014 р.

Рейтинг	Автор	Місце/бали	Усього
Рейтинг процвітаючих країн	Лондонський LegatumInstitute	64	142
Рейтинг глобальної конкурентоспроможності	Всесвітній економічний форум	84	148
Рейтинг рівня корупції	TransparencyInternational	144	176
Індекс інвестиційної привабливості	Європейська бізнес-асоціація	2,37	5,00
Рейтинг відкритості бюджетів	InternatinalBudgetPartnership	54	100
Рейтинг найкращих для інвестицій перехідних ринків	Bloomberg	14	25
Рейтинг розвитку фінансової системи	Всесвітній економічний форум	59	62

Джерело: за джерелом [6]

Проте Світовий банк відзначив результативність проведення реформ в Україні за вісьмома напрямками з десяти, які досліджує рейтинг. Більше того, Україна очолила список з десяти держав, що досягли найбільшого прогресу у покращенні умов для ведення бізнесу. Найбільше зусиль Україна, відмічають експерти, досягла за такими критеріями: отримання дозволів у будівництві – 41 сходинок проти 186 у рейтингу – 2012, реєстрація власності – 97 проти 158, доступ до кредитування – 13 проти 24 (табл. 3). На сьогодні в Україні створене розвинене правове поле для інвестування, національне законодавство передбачає необхідні гарантії діяльності для інвесторів. На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації [7].

Наша держава належить до числа країн із високим науковим потенціалом, тому пріоритетом для діяльності органів державної влади має бути створення умов, що забезпечують не тільки збільшення такого потенціалу, а насамперед його максимальну реалізацію в інтересах суспільства. Держава має стати безпосереднім провідником інноваційно-інвестиційного розвитку, замовником і організатором досліджень і розробок на найсучасніших напрямках науково-технічного прогресу та сприяти їх упровадженню в усі сфери економічної діяльності.

3. Показники ведення бізнесу в Україні, 2013-2014 рр.

Критерій	Doing Business-2014	Doing Business-2013	Зміна рейтингу
Відкриття бізнесу	47	50	3
Отримання дозволів на будівництво	41	186	145
Доступ до електроенергії	172	170	-2
Подолання неплатоспроможності	162	157	-5
Міжнародна торгівля	148	148	Без змін
Сплата податків	164	168	4
Отримання кредитів	13	24	11
Захист інвесторів	128	127	-1
Виконання контрактів	45	45	Без змін
Реєстрація власності	97	158	61

Джерело: за джерелом [7]

На нашу думку, в Україні наявні наступні проблеми: неузгодженість законодавства в інноваційній та інвестиційній сфері; значне зниження інноваційної активності підприємств та загальне погіршення інноваційної культури суспільства; неефективність механізмів правового захисту інтелектуальної власності; не створено належної системи прогнозування науково-технологічного та інноваційного розвитку; поширення практики ігнорування законодавства або призупинення дії статей законів, які стосувалися фінансової підтримки інноваційної діяльності.

Вибір шляху інноваційно-інвестиційного розвитку та формування державної інноваційно-інвестиційної політики для уряду будь-якої держави починається з визначення пріоритетів як основоположних, базових елементів державної політики, з яких починається її формування і якими визначаються її магістральні напрями. Варто враховувати, що роль держави в становленні інноваційно-інвестиційної економіки значно більше ніж при регулюванні звичайної економічної політики. Це повинне передбачати розробку стратегії переходу до інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку на основі використання методів наукового планування на всіх рівнях управління, підвищення рівня інноваційної культури.

Для України поки що характерні відсутність радикальних (базових) інновацій, незначна кількість інноваційної продукції принципової новизни, низька інноваційна активність підприємств. Наприклад, нові технічні

рішення на рівні винаходу були використані у процесі створення лише 9% загальної кількості зразків нової техніки.

Системний погляд на формування державної політики у сфері визначення пріоритетних напрямів інноваційно-інвестиційного розвитку був закладений з прийняттям Закону України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні”. Зокрема, введено класифікацію пріоритетів інноваційної діяльності як за масштабністю – державні, галузеві, регіональні, – так і за термінами – стратегічні і середньострокові. Визначено порядок формування, реалізації та моніторингу виконання загальнодержавних пріоритетів, а також середньострокових пріоритетів інноваційного розвитку регіонів і галузей. Відповідно до законодавства основою визначення науково-технологічних та інноваційних пріоритетів мають бути ґрунтовні прогностно-аналітичні дослідження. Однак більшість стратегічних пріоритетних напрямків інноваційної діяльності, визначених Законом України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності України”, орієнтовані на розвиток третього-четвертого технологічних укладів [8]. Ситуація, що склалася, викликала необхідність уточнення зазначених пріоритетів з метою їх конкретизації і визначення таких напрямів інноваційно-інвестиційного розвитку, що будуть відповідати завданням розвитку високоукладної економіки. Модернізація української економіки на засадах інноваційно-інвестиційного розвитку має забезпечуватися комплексним застосуванням усіх доступних важелів економічної політики та запобіганням конфлікту між вирішенням стратегічних та поточних завдань.

Висновки. Сьогодні необхідність вирішення проблем, пов’язаних з інноваційно-інвестиційним розвитком економіки України, набуває особливого значення. Проведене дослідження дає можливість визначити пріоритетні напрями реалізації сучасної інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку економіки: покращання інвестиційного клімату; розвиток інвестиційного ринку та інвестиційної інфраструктури; створення дієвих механізмів державного-приватного партнерства в інфраструктурному інвестуванні; розбудова системи підготовки програм і проектів для державного інвестування. Також, встановлено, що практична реалізація стратегічного курсу на інноваційно-інвестиційний розвиток України повинна ґрунтуватися на усвідомленні необхідності органічного поєднання цілеспрямованого впливу держави на розвиток економіки з ринковими механізмами її функціонування. Держава має бути організатором та учасником активних інноваційно-інвестиційних перетворень в економіці України.

Бібліографічний список: 1. Голіков А.П. Економіка зарубіжних країн // А.П. Голіков, О.Г. Дейнека, Л.О. Позднякова та ін. – К.: ЦУЛ, 2008. – 404 с. 2. Економіко-правові проблеми в сфері інтелектуальної власності: монографія / кол. авторів: О.П. Орлюк, О.Б. Бутнік-Сіверський, С.Ф. Ревуцький та ін.; кер. авт. колективу, наук. ред. О.Б. Бутнік-Сіверський. – К.: НДІ інтелектуальної власності АПрНУ України, 2006. – 364 с. 3. Інвестиційний клімат в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/invest-climat>. 4. Концепція Державної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011-2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://in.ukrproject.gov.ua/index.php?get=564&id=2493#1>. 5. Рейтинг для інституційних інвесторів. VII. Institutional Investor's Country Credit Ratings. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.institutionalinvestor.com>. 6. Рейтинг інвестиційної привабливості / Moody's Investors Service. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.moody.com/cust/default.asp>. 7. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pir.dp.ua/uploads/StrategizInnovRazvitiya. 8. Тувакова Н.В. Ретроспективний аналіз інноваційних моделей економічного зростання// «Фінансовий простір», 2011. – № 3. – С. 49-53.

Ульянченко А.В., Прозорова Н.В. Приоритетные направления инновационно-инвестиционного развития экономики Украины. В статье, обоснованы теоретические подходы к определению приоритетных направлений инновационно-инвестиционного развития экономики Украины. Определено, что современная стратегия развития экономики Украины требует решения не только насущных проблем, но и формирование механизма инновационно-инвестиционного развития, что позволит восстановить экономическую стабильность и предоставит мощные возможности для повышения эффективности функционирования национальных субъектов хозяйствования в условиях нестабильной экономической среды. Определено, что роль государства в становлении инновационно-инвестиционной экономики значительно больше чем при регулировании обычной экономической политики. Государство должно быть организатором и участником активных инновационно-инвестиционных преобразований в экономике Украины.

Ulyanchenko A., Prozorova N. Priority areas of innovation and investment development of Ukraine's economy. In the article, grounded

theoretical approaches to identify priority areas of innovation and investment development of Ukraine. It was determined that the current strategy of economic development Ukraine needs to address not only the immediate problems, but also the formation mechanism of innovation and investment that will restore economic stability and will provide powerful features to improve the efficiency of national entities in an unstable economic environment. Determined that the state's role in the formation of innovative investment economy much more than the normal regulation of economic policy. The state should be the active participant and organizer of innovation and investment reforms in the economy of Ukraine.